

FINANSINIS PAGYVENUSIŲ ŽMONIŲ IŠNAUDOJIMAS

Pagal statistinius duomenis, vyresnių nei 65 metų žmonių skaičius JAV per artimiausius 25-erius metus turėtų padidėti iki 71 mln., t.y., beveik dvigubai (American Association of Retired Persons - AARP). Daugėjant pagyvenusių žmonių, visuomenėje, be abejonės, padaugės ir specifinių problemų, kurių viena skaudžiausių ir aktualiausių yra pagyvenusių žmonių išnaudojimas (elderly abuse).

Išnaudojimas nebūtinai ir toli gražu ne visada yra vien finansinis. Jis taip pat gali būti fizinis (tiesiogiai naudojant fizinę jėgą prieš pagyvenusį žmogų), psichologinis (kuomet pasitelkiami grasinimai, įžeidinėjimai) ar seksualinis. Išnaudojimu taip pat laikomas sąmoningas senyvų žmonių apleidimas, neužtikrinant būtinos medicininės priežiūros bei materialinės paramos.

Dėl pagalbos, susidūrus su išnaudojimu, galima ir yra būtina kreiptis į vyriausybines įstaigas, kurios teikia pagalbą pagyvenusiems žmonėms bei atlieka atskirų atvejų tyrimus. Illinois valstijoje dauguma tokių įstaigų yra koordinuojamos Illinois Department on Aging, kuris turi specialią nemokamą telefono liniją, skirtą pranešimams apie pagyvenusių žmonių išnaudojimą (Elder Abuse Hotline: 1-866-800-1409). Įstatymai taip pat įpareigoja tam tikrų sričių profesionalus (pvz., medikus, policininkus, socialinius darbuotojus ir pan.) pranešti apie įtariamą išnaudojimą, jei jis nukreiptas prieš asmenis, kurie nėra pajėgūs pranešti apie savo situaciją patys.

Išnaudojimas gali būti paremtas tiek sąmoningais, tiek – nesąmoningais kitų asmenų veiksmais bei dažnai yra nulemtas ekonominės ar psichologinės aukos priklausomybės nuo tų asmenų. Dažnai nukenčiama nuo šeimos narių, artimųjų, taip pat - svetimų, tačiau drauge gyvenančių asmenų (pasamdytų slaugų ir pan.). Pagal statistiką (IL Dept. on Aging), išnaudojimo aukomis dažniausiai tampa 78 metų ir vyresnės moterys, turinčios rimtų fizinės ir/ar psichinės sveikatos sutrikimų bei besibaiminančios pranešti apie išnaudojimą, neigdamos, kad jų artimas žmogus yra išnaudotojas arba įsitikinusios, tegu ir be pagrindo, kad jų pagalbos šauksmai baigsis uždarymu į prieglaudą ar visišku jų apleidimu.

Nors daugelis aukų tuo pat metu patiria bent kelių formų išnaudojimą, visgi, bent Illinois valstijoje, finansinis išnaudojimas sudaro apie 50% visų registruojamų išnaudojimo atvejų.

Finansinis išnaudojimas gali būti įvairus. Pirmiausia tuo užsiima visokio plauko apsimetėliai, siekiantys koku nors būdu išvilioti iš pagyvenusių žmonių pinigus ar turtą. Tam pasitarnauja pranešimai (telefonu, faksu ar paštu) apie išloštą neįtikėtina didelį prizą neegzistuojančioje loterijoje, kurioje niekada nebuvo net užsiregistravę (prašoma atsiųsti čekį apmokėti mokesčiams nuo prizo sumos, kad išvilioti Jūsų banko ar kredito kortelės duomenis). Taip pat – siūlymai pasidalinti rastus ar paveldėtus pinigus, jei pirma nusiūsite apgavikams kokią nors sumą grynais, kaip geros valios ženklą, prašymai aukoti neegzistuojančioms labdaros organizacijoms (apie tai plačiau sekančiame šeštadienio numeryje), investuoti į dar neatrastus naftos telkinius ar įsigyti beverčių prekių už nemažą kainą. Taip pat reikėtų pasisaugoti samdomų darbininkų, kurie, atvykę į Jūsų namus, primygtinai siūlosi ką nors atlikti, o po to, vos pradėję darbą, staiga užsiprašo kur kas didesnio užmokesčio, nei sutartą.

Kitos finansinio išnaudojimo formos yra dar skaudesnės tuo atžvilgiu, kad reikalų dažnai tenka turėti ne tik su nepažįstamais apgavikais, apie kurių pinkles skaitome

spauodoje ar tiesiog lengvai sužinome, kiek daugiau išsiklausinęję apie jų “nepakartojamus pasiūlymus”. Kaip minėta, neretai išnaudotojais tampa ir artimi, gerai pažįstami bei mylimi žmonės – giminės ar drauge gyvenantys slaugai. Šio straipsnio tikslas, be abejo, nėra įteigti, jog nuo šiol privalote nepasitikėti absoliučiai niekuo ir laukti vien apgavysčių iš pačių artimiausių žmonių. Greičiausiai visi Jus supantys žmonės yra padorūs, mylintys ir linkintys Jums gero, todėl sekanti šio straipsnio dalis yra skirta būtent jiems.

Taigi, kokie yra galimo finansinio išnaudojimo pirminiai požymiai, į kuriuos verta atkreipti dėmesį turintiems pagyvenusius tėvus ar kitus artimuosius bei siekiantiems apsaugoti juos nuo nuostolių ir širdgėlos? Verta sunerimti, jei pastebite, kad Jūsų pagyvenę artimieji:

- Staiga pakeičia savo finansinius įpročius – pvz., iš banko sąskaitos paima nemažą sumą pinigų, o Jūs apie tai sužinote tik po kurio laiko, iš atsiųstų banko atsakaitų, ar ima naudotis ATM kortele, nors jau beveik visiškai neišeina iš namų ir anksčiau net nesidomėjo, kaip veikia ATM mašinos
- Įsigyja naujų pažįstamų, apie kuriuos Jums pasakoja nenoriai, tačiau galite aiškiai jausti tų asmenų (ar asmens) įtaką jiems.
- Pakeičia nuosavybės dokumentus, perrašydami turta, surašo įgaliojimus (power of attorney) ar pertvarko testamentą, iki galo nesuvokdami šių veiksmų pasekmių.
- Pasiskundžia, kad nebegauna pašto ar kad nebegali rasti kokių nors vertingų daiktų.
- Tampa be galo įtarūs, ypač dėl piniginių reikalų, jų nuotaika dažnai ir iš esmės kinta, jie pradeda staiga bijoti Jūsų ar kokių nors kitų asmenų.

Kaip užkirsti kelią potencialiam finansiniam išnaudojimui?

- Pasirūpinkite, kad visos sąskaitos, jei tik galima, būtų apmokamos ne čekiais ar grynais pinigais, bet tiesiogine pinigų perlaida (direct withdrawal) iš einamosios banko sąskaitos. Atsisakykite įpročio pasirašyti “tuščius čekius”, netgi jei jie yra skirti šeimos nariams ir *niekada* nemokėkite grynų pinigų jokiems samdytiems darbininkams.
- Nepakanka turėti vieną pagalbininką(-ę), kuris (-i) padeda tvarkyti finansinius reikalus. Vėlgi, tai nebūtinai reiškia, kad Jūsų pasirinktas asmuo yra nesąžiningas, tačiau, kad išvengti klaidų, geriau, jei visas banko ataskaitas patikrintų dar vienas asmuo, kuriuo visiškai pasitikite.
- Nepasirašinėti jokių naujų dokumentų (dėl globos, nuosavybės ir pan.), pirma jų neperskaičius ir nepasitarus su advokatu ar kitu specialistu
- Domėkitės, kokios pagyvenusių žmonių problemoms skirtos organizacijos, pagalbos ar bendravimo centrai veikia Jūsų kaimynystėje ir užmegzkite ryšį su tų organizacijų darbuotojais.

**Pagal AARP, Illinois Department on Aging bei žiniasklaidos informaciją parengė
Vaida Maleckaitė**